

[Fichte levele Friedrich Heinrich Jacobinak¹]

Itt küldöm Önnek, Tiszteletreméltó, a tudománytan alapjának folytatását² és a tudománytan elméleti részének alapvonalait.³

E nyár folyamán egy bájos vidéki ház nyugalomban újraolvastam az Ön írásait, aztán újra elolvastam őket, majd megint újra, és mindenütt – de különösen az *Allwill*⁴ esetében – rácsodálkoztam filozófiai meggyőződésünk feltűnő hasonlóságára. A közönség aligha fog hinni ebben a hasonlóságban, és talán még Ön sem, éles eszű férfiú, akiről itt mégis feltételezném, hogy képes egy rendszer elejének bizonytalan körvonalából az egész rendszerre következtetni. Közismert, hogy Ön realista, és én kétségkívül transzcendentális idealista vagyok, következetesebb, mint *Kant* volt: hiszen nála még adott a tapasztalati sokféleség – Isten tudja, hogyan és milyen forrásból –, én azonban minden további nélkül kijelentem, hogy még ezt is mi produkáljuk egy teremtő képesség által. Engedje meg, hogy ezt még ebben a levélben megmagyarázzam.

Nálam az *abszolút én* nyilvánvalóan nem az *individuum*: sértett udvaroncok és dühös filozófusok magyaráztak így engem, hogy a gyakorlati egoizmus káros tanát foghassák rám. Ám az *individuumot az abszolút énből kell levezetni*. Ehhez a tudománytan haladéktalanul hozzá is lát a természetjogban. Egy véges lény – amint ez dedukció révén kimutatható – csak érzéki lények szférájába tartozó érzéki lénynek gondolhatja magát. E szféra egyik részére kauzális hatással bír (olyan dolgokra, amelyek semmit nem képesek *elkezdeni*), a másik részével kölcsönviszonyban áll (olyan dolgokkal, amelyekre a szubjektum fogalmát viszi át). Ennyiben számít *individuumnak*. (*Az individualitás feltételei a jogok.*) Ha magát *individuumnak* tételezi, úgy mindenképpen tételvez egy ilyen szférát, mert ezek reciprok fogalmak. Amikor *individuumnak* tekintjük magunkat – és ha nem is *filozofálás* és *költés* közben, de az *életben* mindig annak tekintjük –, akkor ezen az általam *gyakorlatinak* nevezett reflexiók ponton állunk (az abszolút énből kiindulva pedig a *spekulatív*on). Erről a pontról nézve egy tőlünk függetlenül adott világot találunk, amelyet pusztán módosítani tudunk. Erről a pontról a tiszta ént, amelyet most sem veszünk a legkevésbé sem szem elől, magunkon kívülre helyezük és Istennek nevezzük. Hogyan is juthatnánk másképpen azokhoz a tulajdonságokhoz, amelyeket Istenről állítunk, önmagunkról viszont tagadunk, ha nem találunk őket mégiscsak önmagunkban, és nem csak egy bizonyos szempontból (*individuumként*) tagadnánk őket magunkról?

A gyakorlati reflexiók pont horizontján belül realizmus uralkodik. E pontnak *magából a spekulációból* kiinduló dedukciója és elismerése révén megvalósul a filozófiának az egészséges emberi értelemmel való, a tudománytan által ígért, teljes kibékülése.

Hisz mi másért van a spekulatív nézőpont – és vele együtt az egész filozófia –, ha nem az életért? Ha az emberiség nem kóstitolta volna meg ezt a tiltott gyümölcsöt, akkor meglehetne minden filozófia nélkül. De mélyen gyökerezik benne a vágy, hogy ne pusztán visszaverődő fényben, hanem közvetlenül is megpillantsa ama *individuumon* túli régiót. Aki

először tette fel az Isten létére vonatkozó kérdést, határsértést követett el, és a legmélyebb alapjaiban rengette meg az emberiséget. Önmagával való vitába taszította, amely még nem zárult le, és amely csak akkor zárható le, ha merészen a legfelső pontig hatolunk, amelyről nézve a spekulatív és a gyakorlati nézőpont egyesültként tűnik fel. Elbizakodottságból kezdtünk filozofálni, és ezzel el is veszítettük az ártatlanságunkat; észrevettük meztelenségünket, és azóta kényszerűségből, a megváltásunkért filozofálunk.

Ámde nem oly nyíltsággal filozofálok Önnel, és nem oly fesztelenül írok, mintha egészen biztos volnék abban, hogy Ön érdeklődik a filozófiám iránt? Őszintén szólva úgy sejttem, nem tévedek, ha feltételezem ezt az érdeklődést.

Az *Allwill* a béke, sőt egyfajta szövetség reményét kínálja a transzcendentális idealistáknak, ha beérik azzal, hogy saját határaikat védjék, és nem akarnak többet, mint megerősíteni azokat.⁵ Hitem szerint e feltételeknek én már most megfelelek. Ha pedig ezen felül a realizmus saját területét, hogy úgy mondjam, magának az ellenségesnek tekintett országnak az oldaláról garantáltam és védtem, akkor igazság szerint nemcsak részleges, hanem teljes szövetségben is bízhatom.

Oßmannsädt, Weimar mellett, 1795. augusztus 30.

Az Ön őszinte tisztelője:

Fichte

Hankovszky Tamás fordítása

¹ A fordítás alapjául szolgált: Reinhard Lauth, Hans Jacob (szerk.) *Johann Gottlieb Fichte. Gesamtausgabe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Briefwechsel 1793–1795.* [III/2] Frommann-Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1970. 391–393. o.

² Johann Gottlieb Fichte: *Grundlage der Gesammten Wissenschaftslehre als Handschrift für seine Zuhörer.* Gabler, Leipzig, 1794-95. A mű első fele 1794 szeptemberében jelent meg, a második fele valamikor 1795 július és augusztusa fordulóján. Az első részt Fichte 1794. szeptember 29-i levelével küldte meg Jacobinak, aki csak jóval a második rész kézhezvétele után, 1795. december 24-én reagált. – A ford.

³ Johann Gottlieb Fichte: *Grundriß des Eigentümlichen der Wissenschaftslehre in Rücksicht auf das theoretische Vermögen als Handschrift für seine Zuhörer.* Gabler, Jena, Leipzig, 1795. – A ford.

⁴ Friedrich Heinrich Jacobi: *Eduard Allwills Briefsammlung. Mit einer Zugabe von eigenen Briefen.* Königsberg, Nicolovius, 1792. – A ford.

⁵ Vö. *Uo.* 151-152. o. – A ford.